

LA MORT VIOLENTA DOCUMENTADA A MATARÓ FINS A 1749

Josep Ramis i Pujol

L'estudi de la mort violenta en els segles XVII i XVIII es troba gairebé només documentada en els arxius parroquials. Aquests tenien un interès primordialment religiós, però en el registre dels òbits a vegades hi trobem dades d'interès sanitari. Ja que no hi havia interès a descriure la causa de la mort sinó que, més aviat, quan la trobem descrita és per justificar la conducta dels capellans davant el malalt o cadàver, en quant a l'administració, o no, dels diferents Sagraments, és pel que ens trobem amb molts pocs òbits on figuri la causa de la mort i, quan hi consta, és molt imprecisa, de tal manera que moltes vegades no podem saber ni la causa de la mort ni, fins i tot, la catalogació Mèdico-Legal.

Malgrat tot, els Llibres Parroquials són els únics d'on es pot fer un estudi d'aquests tipus de morts, ja que no hi ha altres registres d'òbits d'aquells temps.

.- SEGLE XVII

En els Llibres de Funeraris i Cantars (només existeixen de 1602 a 1605 i de 1648 en endavant), d'on s'han extret els òbits de Mataró s'han trobat un total de:

75 òbits o cadàvers per mort violenta.

Es troben repartits al llarg del segle, sense haver-hi cap tipus de concentració en anys concrets, exceptuant el cas dels òbits de mariners que, alguns cops, apareixen amb un cert amuntegament i que podríem atribuir, quasi amb tota seguretat, a períodes de "tempestes" que afavoreixen aquests accidents en el mar.

Queden dividits en vuit grups, segons la possible causa de mort:

a.- En **vint-i-sis** òbits consta:

"Cos present de morí en(nom de la ciutat o lloc)"

La majoria corresponen a mariners. En pocs casos no consta l'ofici i el nom de la ciutat o del lloc on ocorregué l'òbit hi ha platja. Per tant, és possible que la causa de la mort sigui per asfíxia-ofegament, però no es pot descartar en rigor que hagués mort de mort natural mentre estava en aquell lloc desenvolupant la feina de mariner o pescador.

En qualsevol cas, avui dia, i per això les incloc aquí, s'hauria d'esbrinar:

- 1.- si és mort natural o violenta.
- 2.- si és o no accident laboral.

En tres d'aquestes inscripcions, en que la Cerimònia de "cos present" és sobre la mateixa data, consta: ".....en la platja de Burriana", per tant, en ésser tres, en el mateix lloc, sembla que pugui ésser un accident en la mateixa o en diferents embarcacions, com a conseqüència del mal estat de la mar, i que la causa de la mort pogués ésser ofegament. Però, no es pot afirmar amb plena seguretat i he de deixar-ho així.

En una altra inscripció d'aquest grup de vint-i-sis, consta que un mariner "morí en lo mar". El raonament és idèntic a l'exposat anteriorment. Queda el dubte sobre la causa real de la mort.

En sis d'aquestes inscripcions el lloc on consta la mort no té platja, sinó que és un indret de l'interior; però per falta d'altres dades, i, encara que queda descartat l'ofegament com a causa de la mort, podria ésser un altre tipus de mort violenta. En qualsevol cas, queda el dubte de saber-ho realment, per tant, les incloc en aquest apartat de "dubte".

En tot cas, en aquest grup de vint-i-sis òbits, sembla segur que la mort va succeir quan la persona estava desplaçada del seu lloc de residència (Mataró) per raons de treball.

b.- En sis òbits consta:

- en un, "soldat que morí al Castell d'Hostalrich" (22.7.1694) i en les altres cinc: "morí en les Galeres d'Espanya" (tampoc queda clar, en aquest cas, si eren soldats, presoners ... etc.).

Aquí queda el dubte sobre el mecanisme de la mort (arma blanca o de foc, politraumatisme...), però, en tot cas, seria com a conseqüència de la guerra (és molt improbable que sigui mort natural sense relació amb aquesta).

c.- En cinc casos l'òbit pot quedar englobat dins el grup d'homicidis (fins i tot assassinats) però, en cap cas, queda determinada la causa de la mort. Consta:

- Obit d'un francès.... "que lo ferí" (20.6.1604)
- "fadri francès lo qual mataren en la cenia d'en Llorens Daniu" (21.7.1661).

- Soldat .. "lo qual mataren" (6.6.1662)

(també podria ser ajusticiat, però en altres inscripcions, ho redacten d'altra manera).

- "lo trobaren mort i soterrat en la Riera d'Argentona" (9.9.1668). (pot ésser un homicidi, que enterren el cos per amagar el fet, o un accident que el deixa soterrat. Però el comptabilitzo com a homicidi).

- "Cos present de Bernat Bonafont lo qual mataren..." (17.10.1689).

d.- En tres òbits, és més clar i, quasi segur que són HOMICIDIS, o fins i tot, Assassinsats:

- "morí a bastonades estant dormint en lo llit" (2.2.1672).

- "morí d'una estocada" (21.10.1602).

- "morí d'una punyalada" (10.8.1665).

e.- En dos òbits els morts són dos soldats que moriren SENTENCIATS per ordre del seu Coronel -Arcabussejats- (agost de 1664 i juliol de 1699).

f.- En tres òbits la causa de la mort és clara, però no ho és el mecanisme legal, pot ésser homicidi, accident o suïcidi. Consta:

- "morí d'una desgracia d'una escopetada" -és una dona- (25.7.1671).

- "morí d'una escopetada en Canyamars" (19.6.1680)

- "morí d'una escopetada en Sant Feliu de Llobregat" (24.7.1683)

g.- En tres òbits la causa de la mort queda determinada, però pot tractar-se d'un accident o d'un suïcidi. En dos casos són dones:

- "morí d'una Desgracia" -és una dona- (31.3.1684).

- "morí en cop lliure" (precipitació). -és una dona- (9.11.1685).

- "morí d'una caiguda en un pou". (23.9.1681).

h.- En vint-i-set òbits, queda clar que són accidents i VINT-I-QUATRE d'ells es poden considerar com a accidents de Treball:

- "picapedrer morí d'una desgracia en la pedrera de la vila" (Nov.1.604).

- Vint-i-tres corresponen a mariners que consta moriren NEGATS (no considero la possibilitat de que fessin activitat de lleure; sinó que és més probable que morissin treballant).

- Altres tres inscripcions que es poden catalogar com a accidents casuais quasi segur:

- "morí subitament perquè una paret li caigué sobre" (27.8.1665).
- dos corresponen a dos nens que moriren negats (el 22.5.1683 i el 4.2.1698).

NOTA: Hi ha una inscripció en el Llibre de "Funeraris i Cantars" que consta:

"Combregar a un soldat, a l'Hospital, que nefraren a la Riera" (13-GENER-1666).

Es evident que la "palissa" va originar el seu ingrés i, fins i tot, que li donessin la comunió, però no queda constància de la seva mort, i per tant, queda fora d'aquest estudi.

SEGLE XVIII

Els òbits d'aquesta primera meitat de segle XVIII, han estat extrets del llibre de "Funeraris i Cantars", del llibre d'òbits de la Parròquia, a partir de 1716, i del llibre d'òbits de l'Hospital a partir de 1738, fins el 1749. I posteriorment comparats entre sí, ja que hi ha algunes diferències d'un llibre a l'altre. En aquest període hi ha un total de:

125 òbits o cadàvers per mort violenta.

En aquesta primera meitat de segle, igual que l'anterior, aquests òbits, estan repartits al llarg dels anys i no hi ha agrupaments remarcables.

Queden dividides en vuit grups, segons la possible causa de la mort:

a.- En quaranta òbits consta:

En trenta-tres d'ells consta el lloc on ocorregué la mort ("Cos present de.... morí en"), però, exactament, no coneixem la causa de la mort. Són mariners que moren fora de la ciutat de Mataró, i el més probable és que morin negats, però no ho podem determinar amb tota seguretat.

Quant al lloc on ocorregué la mort consta: "A Indias", "a Marsella", "a Espanya"...

En els altres set consta documentat quelcom més, però també queda imprecisa la causa de la mort:

- "morí navegant a Almeria" (9.9.1702).
- "morí de mort violenta en la mar a Roses" (7.4.1706)
- "Cos present de Jaume Pi, jove adroguer, morí en la mar al venir de Lisboa" (12.5.1706).

- "morí en una barca en mar" (23.9.1715).
- "morí en Ayamonte estant pescant" (5.4.1737).
- "morí en un vaixell en Espanya" (11.12.1737).
- "mort en la barca del patró Puigbó" (3.6.1738)

Queden classificats com a mort violenta per la possibilitat, quasi seguretat, que ho siguin.

b.- En tretze òbits queda la causa de la mort completament indeterminada, tant des del punt de vista de la valoració mèdico-legal com del mecanisme de la mort.

En nou d'ells consta que "morí de mort violenta", un dels quals és una dona, i en els altres quatre consta "morí d'una desgracia".

c.- En disset òbits queda constància de la relació de la causa de la mort amb la guerra o la pirateria.

En deu d'ells consta, com a causa de la mort: "en combat", "a mans de corsaris", "peleant en una fragata".

Els altres set òbits corresponen a soldats sentenciats a mort. Consta algunes vegades "per desertor" i altres cops "arcabussejat".

d.- En cinc òbits queda reflectit que la causa de la mort està íntimament relacionada amb la situació d'esclavitud.

Consta "morí essent esclau a Alger". Per tant, en aquest grup d'òbits queden englobats aquells en què els maltractaments propis d'aquesta situació d'esclavitud, com a mínim, influïren en la causa de la mort, si no és que la provocaren directament.

Aquests òbits i els anteriorment referits de combats amb els moros, ens posen en evidència la importància de la pirateria en aquells temps i els estralls que causava.

e.- En trenta-un òbits consta com a mecanisme de la mort la Submersió. Queda documentat que moriren "negats".

Un d'aquest òbits correspon a un nen de 10 anys, (16.10.1702), un altre a un altre nen que morí junt amb el seu pare, mariner, "anegats en el riu de Tortosa" (7.2.1735) i un altre és l'òbit de Salvador Mataró, notari, el 23 de gener de 1744; tots els altres són òbits de mariners o pescadors.

Pot quedar el dubte de si s'ofegaren mentre feien una activitat de lleure, cosa que considero molt improbable en tots els casos, excepte el cas del nen i el del notari, i per tant els classifico com a accidents de treball.

f.- En onze òbits queda clar que el mecanisme de la mort és l'accident. En quatre d'ells no es pot dir res més perquè sols consta això "morí per haver-li vingut un accident", però en els altres set casos, la causa de la mort queda més determinada:

- en dos òbits (dues dones): "morí per un Llamp". (2.6.1703 i 24.9.1707).
- en dos òbits: "morí en una mina" (14.1.1735 i 4.4.1740).
- en un òbit (és un albat): "per haver-li caigut una casa" (16.10.1702).
- en un òbit (és una dona): "morí cremada" (19.9.1706)
- en un òbit: "ferit en lo forn d'en Baró" (19.1.1726)

Aquest òbit té la connotació d'accident de treball, encara que no podem determinar-ho amb tota seguretat per falta de més dades.

g.- En quatre òbits, sense cap mena de dubte, la valoració mèdico-legal, és la d'homicidi:

- "morí d'una estocada" (25.4.1702).
- "el mataren a Canet" (10.7.1714).
- "morí degollada" -és una dona- (27.6.1741)
- "morí a ganivetades" (20.7.1747).

h.- En quatre òbits la classificació mèdico-legal no és clara, ja que pot tractar-se d'un accident o d'un suïcidi i fins i tot, en els dos òbits per escopetada, podria ésser homicidi. Queda documentat:

- "morí d'una caiguda" (dues dones). (juliol de 1722 i set. de 1724).
- "morí d'una escopetada" (dos homes) (23.8.1719 i 25.2.1733)

DISCUSSIO

Estan documentats com a Morts Violentes un total de 200 òbits que representen l'1 % del total de 19.973 òbits existents i corresponen a:

195 Adults:	183 homes:	91,5 %
	12 dones:	6 %
5 nens:		2,5 %

Hi ha, doncs, un predomini quasi absolut dels homes que representen el 91,5 % dels casos de Morts Violentes.

En aquesta exposició global, que agafarà tots els anys estudiats en què hi ha documentats els òbits, i que concretament són de 1602 a 1605 i de 1648 a 1749, hi haurà dues classificacions, una segons la intencionalitat i l'altra segons el mecanisme emprat.

Cal afegir que molts dels casos no es poden classificar des del punt de vista mèdico-legal, ja que la redacció de la inscripció és molt inespecífica i existeix el dubte, fins i tot, de si és mort violenta ("mariner, morí a ...").

1.- Classificació segons la valoració mèdico-legal de la intencionalitat:

a.- Mort intencionada:

- HOMICIDIS: total 42

- .cinc són per arma blanca
- .un per pallissa (bastonades)
- .sis no es pot deduir la causa.
- .trenta per causa de la Guerra i la Pirateria:
 - nou soldats sentenciats a mort
 - deu morts "en combat"
 - un soldat mort "al Castell d'Hostalric"
 - cinc morts "a Galeres"
 - cinc morts "sent esclaus"

- SUICIDIS: No n'hi ha cap documentat.

b.- Mort no intencionada:

- ACCIDENTS: total 135

.- Casuais: 15 casos

- quatre nens que moren submergits -negats-.
- notari que morí ofegat.
- jove adroguer que morí en el mar.
- un nen "per haver-li caigut una casa"
- dos pels efectes d'un llampec
- un li caigué una paret a sobre
- una dona morí cremada.
- quatre per "accident"

- de Treball: 120 casos representen: el 0,6 % del total d'òbits i el 60,- % de les morts violentes

.cinquanta-un mariners que "moriren negats".

.un picapedrer que morí en la pedrera.

.dos que moriren en "una mina".

.un en "lo forn d'en Baró".

.sis que la mort fou fora de Mataró en un lloc on no hi ha platja, i hi ha la possibilitat que haguessin mort de malaltia, però és més probable l'accident.

.cinquanta-nou òbits on no consta la causa de mort però corresponen probable és que la causa de la mort fos la submersió.

c.- Sense Determinar: 23 casos

Cinc per arma de foc.

Quatre precipitacions.

Catorze indeterminats (consta que moriren de "desgracia", "mort violenta").

Dels resultats d'aquesta classificació cal destacar o remarcar varis fets:

L'absència de suïcidis documentats, fet constatat, també, en altres treballs d'aquesta línia de recerca. L'única raó que no els inscrivissin és perquè des del punt de vista de l'Església Catòlica comportava que l'individu havia mort en pecat mortal, i per això, no se li podien administrar els Sagraments ni se'l podia enterrar dins l'església.

Però, cal fer palès que els òbits on no queda clar la intencionalitat per falta de dades, a més d'aquells on no queda determinada, el mecanisme de mort documentat és per precipitació o per arma de foc, i ambdós són mecanismes freqüents de suïcidi.

Tanmateix en un dels òbits per arma de foc, el 25 de febrer de 1733, consta: "..... morí d'una escopetada i no fou enterrat en l'església", per tant, cal pensar, que podria ésser un suïcidi, però per les raons abans exposades ho inscrivien així indeterminadament.

Cal destacar també que, si bé la xifra d'homicidis és alta, quaranta-dos en total, és enganyosa, ja que hi són inclosos els trenta òbits que es poden atribuir a les guerres i la pirateria. Per tant, el nombre d'homicidis documentats en aquests cent anys serien DOTZE, un cop extrets els trenta relacionats amb les guerres.

Quant als accidents, s'ha de fer palès que amb un total de cent trenta-cinc òbits, és la causa més freqüent de mort violenta. I d'aquests, els cent vint que corresponen a accidents de treball constitueixen el 60,- % de totes les morts violentes a Mataró en aquest període estudiat, i per tant, són, la primera causa de mort violenta, molt per sobre de totes les altres causes de mort.

Dins els quinze accidents casuais que hi ha descrits, cinc corresponen als nens que moren de mort violenta en aquest període (33,33 % dels accidents casuais).Amb això, cal fer veure que l'accident era un mecanisme de mort violenta i un perill relativament important per als infants en l'època estudiada, com ho és avui dia.

Es també important destacar els vint-i-tres casos, que representen l'11,5 % del total de morts violentes, en què no queda determinada la causa de la mort. Fet explicable per la raó ja comentada que l'interès de la inscripció és per justificacions de tipus religiós i no pas per raons estadístiques o de simple constatació de la causa de la mort.

En qualsevol cas, ha de quedar clar que els accidents, i concretament els deguts al treball, són la causa més important de mort molt per sobre de les altres causes, malgrat les deficiències involuntàries o alteracions voluntàries que puguin haver-hi en les inscripcions dels llibres Parroquials d'òbits.

Així doncs, la causa d'aquestes morts, segons la intencionalitat, la podem classificar en:

- 12 Homicidis:	6 %
- 30 per Guerra/Pirateria:	15 %
- 120 Accidents Laborals:	60 %
- 15 Accidents casuais:	7,5 %
- 23 casos no catalogables per falta de dades:	11,5 %

2.- Classificació segons el mecanisme de la mort:

- a.- Arma blanca: 5 casos
- b.- Arma de foc: 14 casos. (9 Sentenciats i 5 no es pot deduir la intencionalitat).
- c.- Politraumatisme: 4 casos (1 accident a la pedrera, 1 a bastonades, 1 li caigué una paret i a un altre li caigué una casa).
- d.- Precipitació: 4 casos
- e.- Cremades: 1 casos
- f.- Fulguració (Llamp): 2 casos
- g.- Submersió: 116 casos (59 són mariners que moren fora de Mataró, a més dels 51 que consta moren negats).

h.- Guerra i Pirateria: 21 casos (10 òbits moriren "en combat", 5 "essent esclaus", 5 "a Galeres" i 1 soldat "al Castell d'Hostalrich")

i.- Sense Determinar: 33 casos (14 consta de "desgràcia o "mort violenta", 4 "d'accident", 6 moren en llocs on no hi ha platja, 2 moren "en una mina", 1 mort "en lo forn d'en Baró, 1 "el mataren a Canet", 1 "lo ferf", 1 "lo trobaren mort i soterrat" i 3 "los mataren")

D'aquesta classificació podem extreure que dels diversos mecanismes de mort exposats solament cal destacar quatre fets significatius.

En primer lloc, destacar com a mecanisme de mort la submersió que afecta més de la meitat dels òbits per mort violenta, concretament al 58,- % dels òbits. Cal tenir en compte l'ofici de mariner o pescador estava molt arrelat a Mataró i constituïa, junt amb l'agricultura, la professió més important quant a nombre d'individus que l'exercien.

Remarcar que quasi totes les morts per submersió, com ja ha quedat palès, corresponien a accidents de treball, si bé hi ha cinquanta-nou casos en què aquesta causa de mort és presumible i no del tot documentada, ja que consta, en l'òbit la mort d'un mariner en les platges de llocs llunyans i no queda descartat, amb tot rigor, la possibilitat de mort per malaltia, encara que en un percentatge molt minso.

En segon lloc tenir en compte els catorze òbits per arma de foc, que expressats així podria indicar que és un tipus de mort freqüent entre la població de Mataró. Cal afegir, però, que entre aquests casos, hi ha els nou soldats sentenciats a mort (arcabussejats) i per tant, aquesta alta freqüència queda desvirtuada o almenys baixa a només cinc casos.

Cal fer esment que la presència d'aquests soldats sentenciats a mort, com ja s'ha comentat anteriorment, ens demostren dos fets: la presència de soldats a Mataró i l'existència de la pena de mort, almenys en el Codi Militar.

Tanmateix, com a tercer punt a destacar, cal remarcar els **vint-i-un òbits documentats per causa de la guerra i la pirateria**, als que si hi sumem els dels nou soldats sentenciats a mort, arriben a representar el 14,77 % de totes les morts violentes, **constituïnt la segona causa de mort violenta a Mataró**. Aquest percentatge ens realça la importància que va tenir la pirateria i les guerres a Mataró en aquells temps.

En darrer lloc, posar en evidència els trenta-tres òbits, que representen el 16,5 % de totes les morts violentes, en que no es pot determinar el mecanisme de mort, i que són explicables per la manca d'interès en la constatació de les causes de mort o en el seu tractament estadístic.